www.maarifplatformu.com

Yüksek Öğretimde Anlam ve Kavram Merkezli Dönüşüm İhtiyacı

26–27 Mayıs 2025 tarihlerinde Ankara'da, İbn Haldun Üniversitesi ve Eğitim-Bir-Sen işbirliğinde anlamlı bir buluşma gerçekleşti: Uluslararası Yükseköğretim Kongresi – "Türkiye'de Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Yenilikler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlığıyla düzenlenen kongre, hem içerik derinliği hem de katılımcı çeşitliliği ile yükseköğretim alanında uzun süredir beklenen yerli, samimi ve sahici bir yüzleşmeye imkân tanımıştır. Uzun zaman sonra ilk kez bu düzeyde kapsamlı ve eleştirel bir perspektifle yapılan bu kongre, birçok açıdan önemli gerçeklerin gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır.

Hazırlayan:
Osman Çakmak (Prof. Dr., Maarif Platformu Başkanı)

Katkı Sunanlar:
Dursun Ali Tokel (Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Ü.)
Gürkan Ergen (Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Ü.)
Said Ceyhan (Doç. Dr., Bartın Ü.)

Yüksek Öğretimde Anlam ve Kavram Merkezli Dönüşüm İhtiyacı

Bir Kongre Analizi

Hazırlayan: Osman Çakmak (Prof. Dr., Maarif Platformu Başkanı)

Katkı Sunanlar:

Dursun Ali Tokel (Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Ü.)

Gürkan Ergen (Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Ü.),

Said Ceyhan (Doç. Dr., Bartın Ü.)

Takdim

Son yıllarda, Türkiye Yüzyılı vizyonuyla belirlenen yerli ve milli atılımlar, ülke gündeminin merkezine oturmuştur. Ancak bu vizyonun yalnızca bir slogan olarak kalmayıp somut dönüşümlere zemin hazırlaması için aydınlara ve düşünce kuruluşlarına kritik sorumluluklar düşmektedir.

Bu bağlamda, bir düşünce ve çözüm platformu olarak aktif rol üstlenen Maarif Platformu, pasif bir gözlemci olmak yerine, aydınların, bilim ve fikir adamlarının sesi olarak sürece dahil olmaktadır. Platform, sunduğu çözüm odaklı rapor analizleri, bildiriler ve yol haritalarıyla önemli katkılar sunmaktadır. Bilimin ve ortak aklın ışığında, eleştirel düşüncenin rehberliğinde ve katılımcı yaklaşımları benimseyen çalışmalarıyla Maarif Platformu, eğitime öncelikle kimlik kazandırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Medeniyet perspektifi ve kültürel değerleri temel alan kalıcı çözümler üretildiği takdirde, eğitimin geçici 'yap-boz' uygulamalarından kurtarılacağına dikkat çekmektedir."Bu doğrultuda, Millî Eğitim Bakanlığı da "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" projesiyle bu büyük vizyona doğrudan destek vermiş, eğitimde kapsamlı bir paradigma değişiminin sinyallerini vermiştir.

Peki bu dönüşüm sürecinde Yükseköğretim Kurumları ve YÖK nerede durmaktadır? Bilimi toplumla etkileştirmek ve üniversitelerin özgün bir kimlik kazanmasını sağlamak adına ne gibi adımlar atılmaktadır? Özellikle 1980 askeri ihtilalinin ve vesayetçi anlayışın bir ürünü olan mevcut YÖK sisteminden sıyrılarak, milletin emrinde, tek merkezli yapı yerine bölgesel olarak halkla bütünleşecek ve tematik hale gelecek üniversite yapısını inşa etmek için hangi özgün projeler ve çabalar ortaya konmaktadır?

26–27 Mayıs 2025 tarihlerinde **Ankara'da**, **İbn Haldun Üniversitesi** ve **Eğitim-Bir-Sen** işbirliğinde anlamlı bir buluşma gerçekleşti: **Uluslararası Yükseköğretim Kongresi** – "**Türkiye'de Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Yenilikler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri**" başlığıyla düzenlenen kongre, hem içerik derinliği hem de katılımcı çeşitliliği ile yükseköğretim alanında uzun süredir beklenen **yerli, samimi ve sahici bir yüzleşmeye** imkân tanımıştır. Uzun zaman sonra ilk kez bu düzeyde kapsamlı ve eleştirel bir perspektifle yapılan bu kongre, birçok açıdan önemli gerçeklerin gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır.

Bu nedenle, kongrenin ardından bir değerlendirme yapma gereği doğdu. Çünkü söz konusu toplantı, sadece mevcut sorunları tartışmakla kalmadı; aynı zamanda yükseköğretimin geleceğine dair umut verici bir zihniyet dönüşümünün de işaretlerini taşıyordu.

Maarif Platformu olarak destek verdiğimiz bu Kongrede üniversitenin sadece yapısal değil, daha derin ve felsefi meseleleri de gündeme taşındı. Üniversitenin ne olduğu, neye hizmet ettiği ve kimliğini nereden aldığı gibi temel sorular cesurca ve etraflı olarak tartışıldı. Toplantının **üniversitenin neyi temsil ettiğini, neyin izini sürdüğünü ve hangi kıymetlere hizmet ettiğini sorgulayan** bir vicdan arayışına sahne olduğunu söyleyebiliriz. Toplantıda üniversitenin sadece bir eğitim kurumu değil; aynı zamanda **düşüncenin merkezi, bilimin öncüsü,** araştırma ve AR-GE çalışmaları ile toplumun sosyal iktisadi kalkınmasına yön vermesi gereken taşıyıcı kolon olduğu vurgulandı.

Türkiye'nin dört bir yanından yaklaşık 70 üniversitenin rektörleri (ve/veya) rektör yardımcıları ve yöneticileri) bu tarihî buluşmada hazır bulundu. Eğitim-Bir-Sen'in il temsilcileri de şehirlerinden gelerek bu toplantıya katılmaları ülkenin bilim meselesine sahiden sahip çıkıldığını ve sorunun ciddiyetle ele alındığını gösteren güçlü bir duruş oldu. Kongreye YÖK ve ÖSYM başkanlarının da katılım sağlaması, yıllardır dile getirilen ama hayata geçirilemeyen reform çağrılarının artık bir eylem planına dönüşebileceğine dair umutları yeşertti.

Diğer taraftan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli gündeme taşınırken, gözler kaçınılmaz biçimde Millî Eğitim Bakanlığı'nı aradı. Zira bu kongrede en çok beklenen şey, Bakanlık tarafından başlatılan maarif dönüşümünün yükseköğretimdeki yansımalarıydı. Ancak Bakanlık temsilcilerinin yokluğu, sürece henüz dahil olunmadığını ve büyük bir eksikliği gösterdi. Oysa biliyoruz ki yükseköğretim, Batının karikatür taklidi ithal müfredatı ile -takma akılla- yürünen yolun bizi bize çıkarmayacağı bir kez daha kanıtlandı.

Yine de kongre sonrasında öğrendik ki bu toplantı, daha büyük bir sürecin ilk halkasıydı. Yükseköğretimin önce kendi iç sesini duyması, problemlerini sahici biçimde tespit etmesi ve ardından bu teşhisleri başta Milli Eğitim olmak üzere diğer kurumlarla paylaşması hedeflenmişti. Bu bakımdan, bu buluşma aslında bir iç muhasebe, bir içe dönüş denemesiydi; bir anlamda üniversitenin kendi aynasına bakma cesaretiydi.

Makyaj Değil, Mayalanma

Kongrede sunulan bildirilerin bir kısmı, âdeta yorgun üniversite sisteminin yüzüne allık sürmeye, derinleşen sorunları fondötenle örtmeye çalışıyordu. Ancak bazı konuşmalar vardı ki, sargıyı cesaretle söküp yaranın iltihabına indi; sorunu süslemek yerine doğrudan köküne dokundu. Bu konuşmalarda dile getirilen en çarpıcı hakikatlerden biri, üniversitenin bu toprakların ruhuna yabancılaştığı, bir tür "ithal yapı"ya dönüştüğüydü. Eleştiriden öte, bu sözler bir uyanış çağrısıydı; bir silkiniş, bir hafıza direnişiydi.

Kongre boyunca dile getirilen şu cümle, adeta her oturumun arka planına sinmiş bir şiar gibiydi:

"Mesele yeni bir üniversite kurmak değil, bize ait bir üniversiteyi inşa etme cesaretidir."

Bu söz, sadece yapısal bir reform çağrısı değil; aynı zamanda epistemolojik bir devrimin, Nurettin Topçu'nun "irfanı olan maarif" idealiyle örtüşen bir zihniyet değişiminin habercisidir.

Uzun bir aradan sonra düzenlenen bu kongre, yükseköğretimin kangrenleşmiş sorunlarını yeniden gündeme taşıdı. Yıllardır konuşulmayanlar, ötelenen hakikatler ve görmezden gelinen yapısal arızalar nihayet masaya yatırıldı. Bu anlamlı buluşmaya katkı sunan herkese gönül borcumuz var. Temennimiz, bu kongrenin sadece geçici bir toplantı olarak kalmaması; köklü, sahici ve yerli bir yükseköğretim hamlesinin miladı olmasıdır.

Kendi sunumumda, Nurettin Topçu'dan Oktay Sinanoğlu'na; Bediüzzaman Said Nursî'den Fuat Sezgin'e; İsmail Aydoğan, Tahsin Görgün, Ömer Özyılmaz, Süleyman Hayri Bolay, Gürkan Ergen, Dursun Ali Tökel ve Burhan Akpınar'a kadar uzanan geniş bir fikrî zemin üzerinde yürüdüm. Bu isimlerin tamamında ortaklaşan temel kanaat şudur: Üniversite, sadece teknik bilgi öğreten bir kurum değil; aynı zamanda değer inşa eden, anlam üreten ve insanı sorumlulukla kuşatan bir kurumdur.

Ömer Özyılmaz Hoca'nın kaleme aldığı "**AK Parti eğitim hedeflerine niçin ulaşamadı?"** yazı dizisinde işaret ettiği iki temel sorun, meseleyi daha da netleştiriyor: Birincisi, bu eğitim sistemi bizim tarafımızdan kurulmamıştır; ikincisi ise bu sistem, bizim değerlerimizle hiçbir ortaklık taşımaz. Eğitim sisteminin ne dünya görüşü ne insan tasavvuru, ne bilim felsefesi bize aittir. Başkaları için kurgulanmış bir sistemle kendi çocuklarımızı eğitmeye çalışıyoruz [2].

Tahsin Görgün'ün "**asalak üniversite**" eleştirisi, Batı'dan tercüme edilen yapının fikrî köksüzlüğüne işaret eder. Görgün'ün Topçu'yla paralel biçimde gündeme getirdiği "beden-beyin" ayrılığı, üniversitenin kökten kopmasıyla birlikte bilginin de kimliksizleştiğini gösterir. Bu noktada Oktay Sinanoğlu'nun "**yabancı dille eğitim eleştirisi**" özellikle dikkat çekicidir. Kavramla düşünen bir insan, kavramı ithal ettiğinde düşünce iklimini de başka bir coğrafyaya kiraya vermiş olur.

Bugün akademisyen, yazdığı İngilizce makale sayısıyla ölçülüyorsa; üniversite, Batı'nın bilim üretiminde taşeronluk yapan bir ara istasyona dönüşmüş demektir. Oysa bir hocayı değerli kılan; kaleme aldığı makaleden çok, yetiştirdiği öğrencidir. Kurduğu düşünce ekolü, inşa ettiği bilim atmosferi, milletiyle kurduğu bağdır asıl kıymetli olan. Üniversite yalnızca bilgi tüketen değil, **anlam üreten, değer inşa eden** bir kurum olmak zorundadır.

Akademinin topluma karşı sorumluluğu yayın sayısıyla değil; danışmanlık, inovasyon, AR-GE ve yerli düşünce üretimiyle ölçülür. Üniversite, halkın derdiyle hemhal olmayan, kendi içine kapanmış bir ada değil; milletin istikbâlini mayalayan bir medrese olmaktan çıkmışsa bir sebebi vardır: Kendi bilim anlayışımızı henüz inşa edemeyişimiz.

Kimliksizlik Kıskacında Üniversite: Yükseköğretimde Zihniyet Bunalımı

Kongrede sunulan tebliğlerin satır aralarına sinen eleştirel ruh, üniversitelerimizin içine düştüğü temel yanlışı çarpıcı biçimde gözler önüne seriyordu: Başkalarının kavramlarıyla kendi dünyamızı inşa etmeye çalışıyoruz. Kendi gözlüğümüzle değil, ithal kavramların merceğinden kendimize bakıyoruz. Bu nedenle ne sorunlarımızı sahih şekilde tanımlayabiliyor ne de bu topraklara uygun çözümler geliştirebiliyoruz.

OECD'nin 2023 raporunda yükseköğretimde başarının dört dayanağı olarak tanımlanan "stratejik yönetişim kapasitesi", "kurumsal özerklik", "şeffaf hesap verebilirlik" ve "paydaş katılımı" gibi kavramlar elbette önemlidir. Ancak bu kavramları kendi tarihsel bağlamımızda, kendi düşünce dünyamızda yeniden tanımlamadıkça, bu ilkeler sadece bürokratik belgelerde yer alan süslü ifadeler olarak kalmaktadır.

Kavramlar düşüncenin taşıyıcı kalıplarıdır. Ancak biz bu kalıpları, düşünsel aşağılık kompleksiyle Batı merkezli referanslara göre şekillendiriyoruz. Sonuçta ortaya çıkan fikirler, özgünlüğünü yitirmiş; yalnızca başkalarının düşlerine öykünen, yüzeysel kopyalardan ibaret kalıyor. Bu yüzden lise ve üniversite mezunlarımızın büyük bölümü gözünü dışarıya dikiyor, "gerçek hayat"ı yurt dışında arıyor.

Bu çıkışlarda üniversitenin yaşadığı kriz sadece yapısal eksikliklerle sınırlı görülmüyor; asıl mesele, üniversitenin derin bir kimlik (ontolojik) ve bilgi-anlam (epistemolojik) çöküşü yaşamasıdır. Anlamını ve varlık gayesini yitirmiş bir kurumun, ne kendi milletine ne de insanlığa sunabileceği sahici bir sözü kalır. Bugün üniversiteler, zihinsel edilgenliğin sürükleyicisi konumundadır.

Türkiye savunma sanayiinde atılım yaparken, "Türkiye Yüzyılı" ve Milli Eğitim Bakanlığı, "Maarif Modeli" gibi dönüşüm projeleri yürütülürken üniversitelerin bu sürecin ya dışında kaldığı ya da sessizliğe gömüldüğü gözlemleniyor. Çünkü üniversite artık "mevcudu koruma" güdüsüyle hareket etmekte, konfor alanının dışına çıkmaktan adeta korkmaktadır. Yeni bir fikir ya da farklı bir bakış açısı, neredeyse "başımıza icat çıkarma" endişesiyle karşılanmaktadır.

Bilimsel üretim, özellikle sosyal bilimlerde, "hakemli dergi" standardına hapsolmuş; bu mecralar bir kalite göstergesi olmaktan çok, kazanç odaklı bir sisteme dönüşmüştür. Akademik yayıncılık, nitelikten çok görünürlük kaygısı taşımaktadır.

Oturumlarda tekrar tekrar dile getirilen büyük bir boşluk vardı: Üniversitelerin kalbinde bir "anlam eksikliği". "Üniversite neden var?", "Ne üretmeli?", "Kimi ve nasıl yetiştirmeli?" gibi temel soruların cevabı hâlâ belirsiz. Bu temel sorularla yüzleşilmeden, yükseköğretimin yeniden yapılandırılması çabaları eksik kalacaktır.

Kavramlarımızla Buluşmadan Maarif Olmaz

Kendi bilim anlayışımızı inşa edemediğimiz için, bugün üniversitelerimizde egemen olan bilim dili; sadece sosyal bilimleri değil, fizik, kimya ve matematiği de **ruhsuz bir teknik üretim aracına** indirgemiştir. Oysa bizim kadim geleneğimizde ilim; varlığın hakikatine, eşyanın anlamına, hayatın gayesine açılan **hikmetli bir yolculuktur**.

Bugün okul kitaplarından akademik yayınlara kadar bilgi, sadece veri olarak sunuluyor; anlam, değer ve irfan sistemli biçimde dışlanıyorsa bunun yine tek bir tek sebebi vardır: Eğer kendi kavramlarımızla buluşamazsak, kendi maarif sistemimizi de kuramayız. Çünkü kavramlar, sadece kelimelerden ibaret değildir; inanç, değer, dünya görüşü ve felsefi birikimin taşıyıcı kolonlarıdır. Dirayetli milletler, bu kavramların içini başka medeniyetlerin telakkileriyle doldurmaz; onları kendi ruh kökleriyle yeniden inşa eder.

"Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli", temel eğitim düzeyinde anlamlı bir adım olarak görünse de bu zihinsel dönüşüm yükseköğretime sirayet etmedikçe üniversitelerdeki kimlik bunalımı derinleşmeye devam edecektir. Üniversitelerin bu süreci sahiplenmemesi, **başlangıçla sonuç arasındaki kopukluğun** en açık göstergesidir.

Sentetik Dil ile Maarif Olmaz

Her bilim dili, kendi kavram ve kelime dünyasından beslenir. Ana diliyle bağı kopmuş, yapay şekilde üretilmiş bir eğitim diliyle düşünce üretilemez, ne hukuk metinleri, ne tıp müktesebatı, ne de felsefe geleneği kurulabilir. Bu bağ yoksa sun'i şekilde teşekkül eden bir dil var demektir ve sentetik dil ile düşünce geliştirilemez, ilim yapılamaz; kendi maarif sistemini kuramazsınız, maarif metinleri oluşturamazsınız, tıp ve hukuk müktesebatı oluşturulamaz. Kendinize ait bir maarif sistemi meydana getirilemez. Kendi dilini kuramamış bir millet, **kendi geleceğini de başkalarının eline teslim etmiş olur**

Hekimle hakîm aynı kökten gelir. Hekim, hikmetle yoğrulmadan gerçek bir doktor olamaz. Ancak bugün hem tıp hem hukuk dili, **Hak ve** halktan kopmuş, değerlerden uzak, kavramlarımızla irtibatsız bir haldedir. Ders kitaplarının ve ilgili metinlerin halkın ekseriyetinin yabancısı olmadığı bir dille kaleme alınması, kendi kavramlarımıza kavuşmamız gerekir. Bilim dili, halka yabancı ise halk da o bilim metinlerine yabancı kalacak, onları benimsemeyecektir. Bugün bilimden uzak yapımızın ve çoğu alanda taklit teknolojiye mahkum olmamızın altında bu neden vardır.

Bilim dili **Hak** ve halka yabancılaştıkça, **milletin değerler bütününden uzaklaştıkça** halk da o bilime yabancılaşıyor. Mesela batı tıbbında kişi beyni fonksiyonları durunca ölür-beyin ölümü-, bizde ise kalbi durunca ölür. Kalbi atan kişinin, beyin ölümü gerçekleşti diye fişi çekilemez**.** Bu nedenle tıp metinleri, hukuk dili, hatta fen bilimleri bile hak ve hakikatten koptukça halkın büyük kısmı için anlaşılmaz hale gelmiştir.

İşte bu yabancılaşma yüzünden bilim halktan kopmuş, teknoloji ithal edilmiş, üretim taklide mahkûm olmuştur.

Küresel Endeksler Değil, Milletin İhtiyacı

Yükseköğretim alanında yapılan çalışmaların yalnızca bir tanesine yakından bakmak bile, üniversiteleşmenin toplumdan kopuk halini gözler önüne sermeye yetmektedir. Türkiye'de üniversitelerin sosyal ve ekonomik sorunlar üzerindeki etkilerini ampirik verilerle analiz eden ve bu verileri Yükseköğretim Kongresi'nde tebliğ

olarak sunan Doç. Dr. Said Ceyhan ile Dr. Öğr. Üyesi M. Akif Peçe'nin çalışması son derece dikkat çekici tespitler içermektedir [3].

Araştırma bulguları, yükseköğretim sistemimizin özellikle **sosyal kalkınma** üzerinde **olumsuz etkiler** doğurduğunu ortaya koymuştur. Örneğin üniversiteleşmenin arttığı dönemlerde **boşanma oranlarında ve mahkûm sayılarında** anlamlı artışlar gözlemlenmiştir. Yalnızca iktisadi değil, **sosyal ve psikolojik göstergeler** de bu olumsuz etkiyi teyit etmektedir. Mesela üniversitelerin bulunduğu şehirlerde kütüphane, kitapevi sayısı değil de kafe sayısı artmıştır.

Daha çarpıcı olan ise, bu çalışmada üniversite eğitimi almış insan kaynağının, bazı temel **ekonomik göstergeler** üzerinde anlamlı ve yapıcı bir katkı sunamadığının ortaya konmasıdır. Yani yükseköğretimin, beklenenin aksine, ekonomiye bir destek değil, bilakis bir yük oluşturduğu saptanmıştır.

Bu bulgular tek bir şeyi açıkça ortaya koymaktadır: Mevcut haliyle üniversitelerimiz, ne toplumsal kalkınmanın motor gücü olmuş ne de ekonomik gelişmeye katkı sağlayabilmiştir. Aksine, **yeterli yön ve içerik kazandırılmayan üniversiteleşme süreci**, toplumsal yapıda **bozulmalara ve gerilimlere** sebep olan bir faktöre dönüşmüştür. Bu yapı, amaç ve hedeflenen faydadan ziyade, ön görülemeyen pek çok zararın içine doğduğumuzun göstergesidir.

Yönünü kaybetmiş bir eğitim düzeni, öğrencisini önce parlatmakta, sonra da o boşlukta çatlatıp dağıtmaktadır. Bu durum, dışı cilalı ama içi boş bir testiyi altına boyamaya benzer: İçini doldurmadığınız sürece, her sarsıntıda kırılmaya mahkûmdur.

Eğitimde kimlik krizinin, taklitçiliğin ve yabancılaşmanın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda yapısal ve sistematik sonuçları da vardır. Bu sonuçlardan biri de üniversitelerin, kendi milletinin ihtiyaçlarına ve önceliklerine göre değil; küresel akademik tahakküm sisteminin yönlendirmelerine göre faaliyet göstermeye başlamasıdır. Bu bağlamda, "sömürge üniversite" kavramı tartışılmayı hak eden bir konudur.

Bir üniversite, sadece bilim üretme kurumu değil; aynı zamanda bir milletin kendi medeniyet tasavvurunu, kültürel sürekliliğini ve özgün düşünce sistemini inşa eden stratejik bir yapıdır. Ancak **sömürgeleştirilmiş zihin dünyasında**, üniversiteler bu asli işlevlerinden uzaklaştırılır. Oktay Sinanoğlu'nun yıllar önce dikkat çektiği gibi: " Bir ülkeye en büyük hainlik, kültürel soykırım, yabancı dille eğitimdir."

Bugün Türkiye'deki pek çok üniversite, kendini bilimsel üretimin yerli ve millî ihtiyaçlara göre planlandığı bir yapı olarak değil; **Batılı indekslere endekslenmiş** birer "akademik taşeronluk" merkezine dönüştürmüş durumdadır. SCI ve WoS gibi yayın platformlarına odaklanan bu anlayışta, bilgi üretimi millet için değil, **görünürlük ve onay için** yapılır. Yani bilim, milletin hizmetine değil, küresel akademik sistemin hizmetine sunulur.

Tahsin Görgün'ün "asalak üniversite" tanımı burada tekrar anlam kazanır. Çünkü böylesi bir üniversite, ne sahici bilgi üretimi yapar ne de milletin geleceğine dair keşif ve yeniliklerle ilgilenir. Aksine, küresel ölçekte sömürgeci aklın bir uzantısı haline gelir. Bu tür üniversiteler, adeta kendi toplumları içinde "entellektüel gözetleme kuleleri" işlevi görür.

Türkiye'nin bin bir emekle yetiştirdiği insan kaynağı ve akademik üretim potansiyeli, gerçekten Türkiye'nin ihtiyaçlarına mı yöneliyor? Yoksa sadece kariyer basamaklarını tırmanmak için mi şekilleniyor?

Bu soruya veriyle yaklaşmak gerekirse, yukarıda sözü edilen Ceyhan ve ekibi tarafından yapılan analiz dikkat çekicidir. Türkiye'nin 1974'ten bu yana doçentlik kriterlerine dahil edilen **WoS yayın sayıları ile ekonomik**

büyüme ve cari açık arasındaki ilişki, zaman serisi analizine tabi tutulmuştur. Bu çalışma sonucunda: WoS yayın sayısı ile ekonomik büyüme arasında **düşük bir ilişki** olduğu ve WoS yayınlarının cari denge üzerinde ise **istatistiksel olarak anlamlı hiçbir etkisinin bulunmadığı** tespit edilmiştir [3]

Bu veriler, Türkiye'deki akademik üretimin büyük kısmının gerçek ekonomik, toplumsal ve kültürel faydaya dönüşmediğini göstermektedir. Bilgi, ancak yerli ihtiyaçlara, kendi kalkınma dinamiklerine göre üretildiğinde "üretken güç" olur. Aksi durumda ise sömürge tipi "bilgi aktarımı" olur, yani sadece başkalarının sistemlerine veri taşımaktan ibaret kalır.

Kavram Sömürgeciliği

İsmail Aydoğan'ın "**kavram sömürgeciliği**" eleştirisi, üniversitenin fikrî bağımsızlık kazanması için bir epistemolojik mücadele gerektirdiğini ortaya koyar. Onun araştırmaları, Türkiye'de eğitimin nasıl bir zihinsel sömürge aracına dönüştüğünü ve sınav merkezli, felsefesiz eğitim politikalarının bu dönüşümü nasıl pekiştirdiğini göstermektedir. Üniversite, milletin ruhunu anlayan, onun kavramlarıyla düşünen, ona tercüman olan bir kimliğe kavuşmadıkça, yapılan her düzenleme eksik kalacaktır.

Ne yazık ki sosyal bilimlerde olduğu gibi fen bilimlerinde de yerli müfredat değil, Batının karikatür taklidi egemendir. Oysa bilim, her zaman kültürel bir zeminde serpilir. Fuat Sezgin'in büyük gayretiyle görünür kılınan İslam bilim mirası, bu zemin üzerinde yeşerecek özgüvenli bir zihniyetin ilk adımıdır. Cezerî, Biruni, İbn-i Heysem, Harezmi, İbn-i Haldun, İbn-i Sina gibi dehaların eğitim sistemimizde marjinalleştirilmesi, sadece tarihî bir körlük değil; aynı zamanda bilinçli bir zihinsel teslimiyettir. Bu tablo değişmedikçe, aşağılık kompleksi aşılamaz, özgün üretim beklenemez.

Sinanoğlu'nun belirttiği gibi akla ne işle uğraşacağını kalp öğretir. İnsanın kalbi maneviyatla/dinle gelişmezse insan aklı kötülüklerle uğraşmaya başlar. Geniş anlamda olaya bakarsak ülkemizde bilim kültüre ve dine/inanca hizmet etmediği gibi tekniğe ve ekonomiye de hizmet etmez durumdadır büyük ölçüde. Ülkemizin asıl problemin bilimin toplumla/halkla etkileşmesi problemidir. Din ile bilim ayrı ele alındığı için ayrıklığın sonucu olarak ülkemizde gerek MEB müfredatında ve gerekse medyada materyalist ideolojinin sözcüsü haline gelmekte; bilim ateizme/inançsızlığa alet edilmektedir.

Bediüzzaman'ın dinî ilimlerle fen ilimlerinin birlikte okutulmasına yönelik vurgusu, aslında 12. yüzyıldan sonra yavaş yavaş terkedilen bir geleneğin yeniden ihyasıdır. İslam bilim tarihinde, "kâinat kitabı"nı okuma çabası, vahiy ile akıl arasında kurulan o kadim dengeyi temsil eder. Modern üniversiteyi bu zemine taşımak, sadece nostaljik bir davet değil, aynı zamanda geleceği inşa etme mecburiyetidir. Orta çağda olduğu gibi günümüzde de Müslüman biliminin sıçrama yapması için din ilimlerle fen ilimlerinin birlikte ele alınması mecburiyeti vardır.

Bilgi, Milletin Emrine Sunulmadıkça Bilim Değildir

Pek çok konuşmacının sunumları, yukarıda değinilen kimlik sorunu ve benzeri meseleler etrafında şekillense de, bu temel konular kongrenin sonuç bildirisine aynı derecede yansımadı. Bildiride, daha çok yapısal sorunların öne çıkarıldığı görülüyor. Yükseköğretim sistemimizin çeşitli boyutlarıyla yeniden yapılandırılmasına dair önemli başlıklara yer verildi [4]. YÖK'ten üniversite yönetimine, kalite güvence sistemlerinden tematik modellere, dijitalleşmeden öğrenci rehberliğine kadar geniş bir reform çerçevesi çizilmiştedir. Bu teknik öneriler kâğıt üzerinde makul görünse de bildiride asıl yükü taşıyan kavramlar – Nurettin Topçu'nun deyimi ile muhtar üniversite yerine mesul üniversitenin kurulması, müfredatın felsefî temellerle inşası, merkeziyetçiliğin terk edilmesi gibi– mevcut yapının sınırlarını zorlayan ve köklü bir zihniyet dönüşümünü zorunlu kılan teklifler ve çözümler kısmen dillendirildi.

Görünen o ki, yükseköğretimde yapılacak reformların sistemin yalnızca çevresine değil, doğrudan kalbine, yani merkezine dokunması gerekmektedir. Bu doğrultudaki çabalarımızı sürdürmek zorundayız. Çünkü

beklentimiz, sadece teknik düzenlemelerden ibaret geçici iyileştirmeler değil; üniversitenin kimliğini inşa eden felsefi ve kültürel temele yönelen köklü ve sahici bir dönüşümün hayata geçirilmesidir.

Sorunlara çözüm arayışına girmeden önce, o sorunları sahih biçimde anlamak gerektiği açıktır. Zira üniversiteler sadece bilgi üretmek için değil, aynı zamanda o bilgiyi toplumun faydasına sunmak, milletin ihtiyaçlarına karşılık verecek yollar geliştirmek ve bu topraklara özgü çözümler üretmek için vardır. O hâlde sorulması gereken şudur: Üniversitenin bu asli rolünü idrak ettirecek bir zihniyet dönüşümünü nasıl gerçekleştirebiliriz?

Bugün üniversitelerimizin toplumdan, sanayiden ve milletin gerçeklerinden kopuk; kendi içine kapalı, soyut ve çoğu zaman faydasız bir bilgi üretiminin içerisinde boğulmasının sebepleri derinlemesine araştırılmalıdır. Eğer laboratuvarlar halk için değil yalnızca raporları süslemek için çalışıyorsa, yazılan makaleler milletin diline değil Web of Science'ın kriterlerine hitap ediyorsa, burada yüzleşmemiz gereken ciddi bir zihniyet sorunu vardır.

Bu tabloyu değiştirebilmek için ihtiyaç duyulan şey, sadece reform değil, zihniyetin yerli ve milli bir perspektifle yeniden inşasıdır. Üniversitelerimizin milletin kültürü ve medeniyetiyle yeniden buluşması elzemdir. Ancak bu şekilde üniversite, toplumun vicdanı ve aklı olma görevine yeniden kavuşabilir.

Üniversitelerin Ar-Ge faaliyetleri, yenilikçi çözümler geliştirme kapasitesi ve üretime dayalı iş birlikleri artmadıkça, ülkemizin ne yerel ne de ulusal düzeyde kalıcı bir kalkınma hamlesi gerçekleştirmesi mümkün değildir. Çünkü bilim, eğer toplumu dönüştürmüyor; ülkenin insanına, sanayisine, ekonomisine nefes aldırmıyorsa, yalnızca **başkalarının işine yarayan süslenmiş bilgi kırıntılarından** ibarettir.

Bugünkü yükseköğretim yapısı; toplumsal faydayı öncelemeyen, sanayiden kopuk, disiplinler arası bütünleşmeyi başaramamış, sistematik yapısal arızalarla malul bir organizma görünümündedir. Bu nedenle üniversiteler, sadece idari değil, zihniyet düzeyinde de **köklü bir reforma** tabi tutulmalıdır. Eğitim politikalarının, üniversiteler milli hedefler, yerli öncelikler ve toplumsal ihtiyaçlar ekseninde yeniden yapılandırılma ihtiyacı vardır.

Bilim Dışarıya Çalışmamalı, Millete Hizmet Etmelidir

Asıl ihtiyaç duyulan şey, **patent ve faydalı model gibi yerli üretim odaklı çalışmalara değer kazandırmak**, bunları sistemin merkezine almaktır. Bilgiye değer biçerken öncelik, halkın hayatına dokunan çözümler üretmek olmalıdır. Akademik teşvik sistemleri de bu yönde yeniden tasarlanmıyorsa, soyut puanlar yerine somut fayda esas alınamıyorsa sebebi bellidir. Bugün akademisyenler, bilimsel yetkinliklerini ispatlamak için çoğunlukla yalnızca yurt dışındaki yayınlara yönlendirilmekte; bu sistem, WoS ve benzeri endekslerde yayın yapmayı adeta bilimsel liyakatin tek ölçütü hâline getirmektedir. Oysa bu anlayış, **milletine sırtını dönmüş bir akademi modelinin** ta kendisidir. Dışarıya hizmet eden, ancak içeriyi görmeyen bir bilim dili; bu topraklarda ne çare olabilir ne de çığır açabilir.

Bu doğrultuda, ulusal akademik mecraların —özellikle *DergiPark, TR Dizin* gibi yerli endekslerin— daha güçlü hâle getirmediğiniz sürece hem nitelik hem etki bakımından geliştirilerek uluslararası düzeye taşıyamazsınız; bu durumda akademik bağımsızlığa ve **epistemolojik istiklâl**e kavuşamazsınız.

Sonuç olarak YÖK, üniversitelerin asli vazifesi yalnızca bilgi üretmek değil, bu bilgiyi **milletin istikbaline mayalayacak şekilde dönüştürmek** olduğunun farkında değildir. Makaleler milletin sorunlarına merhem olmuyorsa; patentler yerli sanayiyi canlandırmıyorsa, araştırmalar halkın gündemine inmiyorsa, bilim adı altında yapılan şey sadece **şekilci bir oyalanmadır**. Üniversitelerimizin, bir an önce kendi kavramlarıyla konuşan, kendi ihtiyaçlarına odaklanan, kendi insanına hizmet eden sahici bir bilim anlayışına yönelmesi için yapılması gerekenler bellidir.

Bugün, üniversitelerimiz halkın nehrine akamayan suskun adacıklara dönüşmüşse sebebi bellidir: Felsefesizlik sadece kavramlarımızı değil, hedeflerimizi de ithal kılmaktadır. Akademik üretimimizin Batı'nın patent havuzlarını beslemesi, Ar-Ge desteklerinin bizden çıkıp ürünün başkalarının raflarında yer alması, felsefemizin olmamasının sonucu olarak zihinsel bağımlılığın açık bir tezahürüdür.

Bu nedenle mesele sadece reform değil, **zihniyet devrimidir**. Eğitimde "ne öğretiyoruz" ve "neden öğretiyoruz" soruları sorulmadan, müfredata anlam ve ruh katılmadan ilerlemek mümkün değildir. Eğitimi sadece bir bilgi meselesi olarak değil, bir medeniyet meselesi olarak yeniden tanımlamalıyız.

Mevlâna'nın **pergel metaforu** bu noktada yol göstericidir: Sabit ayağımız inanç ve medeniyetimizde durmalı, hareketli ayağımızla ise dünyayı dolaşmalıyız. Zira yerli olmak, içe kapanmak değil; kök salarak göğe yükselmektir.

Bu noktada asıl sormamız gereken soruları tekrar gündeme getiriyoruz: **Üniversite anlam üretiyor mu, kendi kavramlarıyla düşünüyor mu? Kendi diliyle konuşuyor mu? Hakikati arayışında kendi medeniyetine yaslanıyor mu?**

Kaynaklar / Dipnotlar

1. Yükseköğretim Kongresi Resmî Web Sitesi. Erişim: www.yuksekogretimkongresi.org
2. Özyılmaz, Ö. (2023). "Türkiye, AK Parti Eğitim Hedeflerine Niçin Ulaşamadı?", Türkiye Yazarlar Birliği. Erişim: https://www.tyb.org.tr/...
3. Ceyhan, S. (2023). *Türkiye'de Doçentlik Kriteri Olarak WoS Yayınlarının Ekonomik Etkileri Üzerine Bir ARDL Analizi*, Yayımlanmamış Araştırma Raporu.
4. Eğitim-Bir-Sen (2023). "Uluslararası Kongrenin Sonuç Bildirisinden Yükseköğretim İçin 11 Maddelik Reform Çağrısı". Erişim: https://www.ebs.org.tr/haber/uluslararasi-kongrenin-sonuc-bildirisinden-yuksekogretim-icin-11-maddelik-reform-cagrisi/35779